

شخصیت شناسی رجعت کنندگان

خداوند، در زمان ظهور حضرت مهدی (عجل الله فرجه) عده‌ای از بندگان صالح خود را که در ایمان، عمل و تقوا، اسوه مؤمنان بوده‌اند ...



خبرگزاری فارس: خداوند، در زمان ظهور حضرت مهدی (عجل الله فرجه) عده‌ای از بندگان صالح خود را که در ایمان، عمل و تقوا، اسوه مؤمنان بوده‌اند و همچنین عده‌ای از کفار که در کفر و نفاق، سرسلسله کفار و منافقان بوده‌اند را با همان ویژگی روحی و جسمی خود به دنیا برمی‌گرداند، تا هر دو گروه نتیجه دنیایی اعمال‌شان را دریافت کنند.

مسئله رجعت، حکایت اعتقاد شیعه به بازگشت حجت‌های الهی و ائمه اطهار (علیهم السلام) به دنیا است، پس از ظهور امام عصر (عجل الله فرجه). (طیبی، ص: 15) رجعت در لغت به معنای بازگشت پس از رفتن است. (جمیل، ص: 318) در مجمع البحرین آمده است: یعنی یک بازگشت پس از مرگ و بعد از ظهور مهدی (عجل الله فرجه). (طریحی، ص: 39)

این مسئله تا کنون از منظر امکان وقوع توسط علمای بزرگ شیعه بسیار بررسی شده و مطالب زیادی در اثبات آن منتشر شده است. از جمله کتاب گرانسنگ بحارالانوار علامه مجلسی است که در جلد 53 از آن کتاب تحت عنوان «باب الرجعه» 171؛ به 162 روایت در این خصوص پرداخته است. در این کتاب به نام بسیاری از علمای شیعه که بحث از رجعت را به میان آورده و آن را اثبات نموده‌اند اشاره کرده است؛ علمایی چون: کلینی، صدوق، شیخ طوسی، سید مرتضی، نجاشی، عیاشی، علی بن ابراهیم قمی، سلیم بن قیس هلالی و...

فهم و برداشت علما از روایات رجعت در دو دسته کلی تقسیم شده و رجعت به دو مفهوم کلی گرفته شده است:

1- بازگشت حکومت و حاکمیت الهی ائمه اطهار (علیهم السلام) با ظهور حضرت حجت (عجل الله فرجه)

2- بازگشت افراد پس از ظهور و در حکومت حضرت حجت (عجل الله فرجه)

نگاهی که چندی است ذهن‌ها را به خود جلب کرده، نه امکان وقوع و اثبات رجعت و شاهد آوردن بر آن در امت‌های پیشین است و نه برداشت اول از روایات رجعت؛ بلکه بحث بر رجوع افراد است، آن هم با نگاهی خاص به افراد و نه امکان زنده شدن خفتگان در خاک، که گویی همه آن بحث‌ها قطعی فرض شده و تنها مصداق افراد بازگشت‌کننده باقی مانده. در این مقال، نگارنده قصد دارد این نگاه به مسئله رجعت را داشته باشد. در واقع این مختصر به دنبال پاسخ به این سؤال است که چه کسانی و با چه عقیده‌ای پس از ظهور امام عصر (عجل الله فرجه)، سر از گور برداشته و به دنیا بازمی‌گردند؟ چه کسانی مشمول رجعت می‌شوند؟ آیا رجعت همگانی است یا اختصاصی؟

پاسخ ابتدایی که ارایه می‌شود با معرفی اجمالی کتابی است که در اثبات رجعت و عقاید شیعه پیرامون آن نگاشته و بعدها ترجمه شده است. این کتاب، تحت عنوان «171؛ شیعه و رجعت» تألیف آیت‌الله محمد رضا طیبی نجفی است. نویسنده کتابش را «171؛ علمی، تاریخی، ادبی، اخلاقی» معرفی کرده که بحثی تحلیلی پیرامون امام زمان (عجل الله فرجه) ارائه می‌کند. وی در این کتاب دو جلدی، به بیان 76 آیه از قرآن کریم، 67 دعای مأثور از ائمه معصوم (علیهم السلام) و 58 زیارت از زیارات معصومین (علیهم السلام) پرداخته که از آنها امکان وقوع رجعت برداشت می‌شده است. در کنار این مطالب به بیان اجماعات علما و سخنان صحابه و تابعین پرداخته و به عنوان شاهد بر ادعای خویش از آنها استفاده نموده است.

با این توضیح باید گفت: با پذیرش عقیده شیعی رجعت، قرائت ادعیه و زیاراتی که حاوی طلب رجوع در زمان ظهور صاحب الزمان (عجل الله فرجه) است، ممکن می‌شود. یعنی کسانی می‌توانند از خداوند رجعت در زمان ظهور را بخواهند که شیعه و به تعبیر روایات، مؤمن باشند، طبیعتاً استجابت دعا نیز در مورد ایشان خواهد بود. پس کسانی غیر از این گروه، طلب رجعت نمی‌نمایند تا دعایشان پذیرفته شود و با درخواست بازگشت ایشان موافقت شود.

پاسخی دیگر به سؤال مد نظر، با استمداد از کتاب شریف بحارالانوار ارایه می‌شود. علامه مجلسی در تبیین افرادی که رجعت می‌نمایند چنین آورده: رجعت به دو دسته از انسان‌ها اختصاص دارد: دسته اول، افرادی هستند که دارای ایمان محض باشند و دسته دوم، افرادی هستند که دارای کفر محض باشند. دسته دوم از نظر علامه مجلسی به این دلیل رجعت می‌کنند که خداوند انتقام خویش را از ایشان به وسیله گروه مؤمن بگیرد و همه آنها را گرفتار عذاب و بیچارگی کند و از این مسیر، زمین را از لوث وجود طغیان‌گران پاکیزه

گرداند. (مجلسی، ص: 137) بدیهی است کسانی که برای انتقام و تنبیه به دنیا برمی‌گردند، هرگز به میل و اراده خود بر نمی‌گردند؛ بلکه ناگزیر تن به رجعت می‌دهند که رجعت برای آنها بسیار ذلت بار و سخت است؛ ولی درباره مؤمن به نظر می‌رسد رجعت اختیاری خواهد بود.

نتیجه آن که رجعت، عمومی نیست؛ بلکه مخصوص عده‌ای از مؤمنان خالص و کفار معاند است. پس خداوند، در زمان ظهور حضرت مهدی (عجل الله فرجه) عده‌ای از بندگان صالح خود را که در ایمان، عمل و تقوا، اسوه مؤمنان بوده‌اند و همچنین عده‌ای از کفار که در کفر و نفاق، سرسلسله کفار و منافقان بوده‌اند را با همان ویژگی روحی و جسمی خود به دنیا برمی‌گرداند، تا هر دو گروه نتیجه دنیایی اعمال‌شان را دریافت کنند. در رأس آن مؤمنان خالص، ائمه اطهار و برخی انبیاء (علیهم السلام) قرار دارند که به دنیا بازمی‌گردند. فلسفه رجعت، در واقع، نمایش جلال و شکوه واقعی اسلام، سرافکنندگی کفر، عطای پاداش به انسان‌های باایمان و نیکوکار و کیفر کافران و ستمگران است.

از سوی دیگر، برخی روایات به ذکر برخی اسامی و تعیین مصداق رجعت‌کنندگان غیر معصوم، پرداخته که در این خصوص باید گفت: اولاً اینگونه روایات باید توسط علمای رجال بررسی شود که آیا به لحاظ سند یا دلالت خدشه‌پذیر هستند یا خیر؟ در صورتی که سند یا دلالت آن احادیث دارای اشکال باشد که قابل پذیرش نیستند و در نتیجه اسامی مذکور در روایات غیرقابل اعتمادند؛ در غیر این صورت، می‌توان به آن روایات و اسامی اشاره شده در آن اعتماد نمود. اما در هر صورت و بر فرض پذیرش آن روایات، از افرادی نام برده شده که یا دین اسلام را پذیرفته و از دوستان اهل بیت (علیهم السلام) بودند یا عناد با اسلام و اهل بیت (علیهم السلام) داشتند. با این بیان، باز هم دسته‌بندی پیشین در خصوص افراد رجعت‌کننده تکرار می‌شود و قطعاً فرد یا افراد خارج از این دو دسته – هر چند نیک‌نام و نیک‌اثر و مؤمن در عقیده و آیین خویش – رجعت نخواهند کرد.

سخن پایانی اینکه، رجعت افراد، مسئله‌ای قطعی است، اما تعیین مصداق آن جز با خدا یا کسی که دارای علم الهی است، ممکن نمی‌باشد؛ چه اینکه بر اساس مطالب فوق، استجاب دعا در خصوص طلب رجعت در اختیار خداوند است؛ همچنین با پذیرش روایاتی که تعیین مصداق نموده‌اند، به این مطلب رهنمون می‌شویم که معصوم (علیه السلام) با علم لدنی خویش توانسته مصداق رجعت را مشخص نماید.

منابع و مآخذ:

الشیعه و الرجعه، محمد رضا طبسی نجفی، نجف اشرف، 1385 قمری.

بحارالانوار، محمد باقر مجلسی، جلد 53، بیروت.

محمد جمیل ، الفوائد البهیه، ج 2 ، ص 318.

فخر الدین طریحی، مجمع البحرين ، ج 1 ، ص 39.

رسائل الشریف المرتضی، سید مرتضی علم الهدی، ج 1.

حمید مروجی/کارشناس ارشد علوم حدیث و قران